

сприятимуть популярності цього телерадіомовлення, що в свою чергу вирішить проблему повноцінного його фінансування.

Доступність інформації (у тому числі її зрозумілість, що реалізується через простоту викладення) – принцип класичної концепції суспільних ЗМІ, також абсолютно відповідає цілям поширення знань (просвітництва) та ідеї «освіти впродовж всього життя». З огляду на цю ідею, одне з ключових завдань суспільного телерадіомовлення у суспільстві знань можна сформулювати як лозунг: «забезпечувати освіту впродовж всього життя, доступну для кожного».

-----***-----

*О. Г. Радзівська,
с.н.с., НДІП НАПрН України*

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ДИТИНИ У СУСПІЛЬСТВІ ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ: ОГЛЯД СТАНУ

Ще у далекому 1983 році Й. Масуда стверджував, що зміна цінностей у новому суспільстві матиме такий сильний вплив на людство, що значно змінить не лише наше мислення та спосіб поведінки, але й концепцію світосприйняття [1]. Уже сьогодні ми маємо можливість у повній мірі підтвердити висловлювання вченого, спостерігаючи за розвитком соціальних, комунікативних, економічних та інших взаємозв'язків між людьми в умовах надзвичайно швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та підвищення ролі інформації у житті кожної особистості на Землі. Інформація сьогодні стає важливим суб'єктом у житті сучасного суспільства. Її накопичення, миттєва передача та трансформація робить можливим покращення матеріального життя людства за рахунок інноваційного розвитку сучасних технологій. Потоки інформації формують громадську думку, ставлення людей до того чи іншого предмета чи явища, мають здатність до різного роду інформаційних впливів. З іншого боку інформація залишається

надзвичайно важливим джерелом духовного збагачення людини. Тому не можна не погодитись із Е. Тоффлером, який вважав, що інформація не тільки взаємодіє з матеріальним світом людини, а й з її духовним розвитком, є засобом міжособистісних відносин та у процесі переходу від однієї людини до іншої формує соціокультурне життя суспільства [2]. Якість інформації, вільний доступ до неї та відсутність негативних інформаційних впливів на свідомість та підсвідомість є запорукою благополучного розвитку будь-якої особистості у сучасному інформаційному суспільстві. Відповідно – негативна інформація, негативні і деструктивні інформаційні та інформаційно-психологічні впливи на свідомість й підсвідомість людини несуть реальну акумулюючи загрозу для фізичного і морально-психологічного здоров'я як особистості так і суспільства. Тому, розглядаючи трансформаційні процеси у сучасному суспільстві, необхідно особливу увагу звернути на ці аспекти, відшукати ефективні методи протидії таким загрозам та розробити організаційно-правові засади забезпечення громадян в інформаційній сфері задля успішного функціонування і розвитку нашої держави в умовах глобального інформаційного суспільства.

Дуалізм поняття інформації зосереджений не лише в розумінні її матеріальної та духовної складової взаємодії з людиною. Розглядаючи інформаційну безпеку особи, слід звернути увагу на те, що одна й та ж інформація може нести різний зміст та здійснювати різний вплив на особу в залежності від контексту, способу подачі, ситуації, місця, часу. Сила як позитивного так і негативного інформаційного впливу також неоднорідна і залежить від індивідуального сприйняття. Хоча на сьогодні вона мало вивчена, проте вчені вимушені констатувати, що дитина є більш сприятливою до інформаційних впливів ніж доросла людина в силу своїх вікових особливостей. До таких висновків вчені прийшли основуючись на емпіричних дослідженнях [3, с. 78].

Для дитини основною соціальною функцією є накопичення знань та вмінь, що необхідні для існування у соціумі та подальшого індивідуального та суспільного розвитку. Накопичення знань, як основний вид діяльності, що покладений суспільством на дитину, вимагає постійного використання нею інформації з оточуючого навколо середовища. Так як знання – це переосмислена нашою свідомістю інформація, то дитина постійно повинна збирати, переосмислювати, трансформувати та накопичувати інформацію. Очевидно, що у такому випадку дитина більше наражається на інформаційні небезпеки у сучасному суспільстві, ніж доросла людина, яка у власній діяльності не так часто звертається за інформацією, бо уже має певні професійні навички. Тому апріорі дитина є більш інформаційно незахищеною, бо повинна постійно працювати з все новою і новою інформацією для задоволення своїх суспільних функцій.

Аналізуючи далі, слід відмітити, що дитина у силу своїх вікових та фізіологічних особливостей не здатна у повній мірі захистити свій власний інформаційний простір. Для формування такого собі «інформаційного щита» для захисту своєї свідомості та підсвідомості необхідні певні знання і досвід. Ні того, ні другого у дитини, на жаль, немає. Перше відсутнє у зв'язку з величезним відставанням освітніх програм від викликів сьогодення, а власний досвід убезпечення дитина ще не встигла, чи, із-за відсутності знань у цій сфері, не змогла сформувати.

Отже, дитина вимушена постійно працювати з інформацією не маючи при цьому засобів захисту.

Іншим аспектом небезпеки є перенасичення інформаційного простору. Сучасні технології створили можливість доступу до великого об'єму інформації. Кількість інформації, яку споживає сучасна людина кожного дня, прирівнюється до тієї кількості інформації, що отримувалась протягом усього життя всього сто років тому. Тому об'єктами

прискіпливого вивчення сьогодні повинні стати не лише ті загрози, до яких призводять негативні інформаційні впливи, але й деструктивні наслідки звичайного інформаційного перенасичення, яке негативно впливає як на фізичне та моральне здоров'я дитини, так і на вміння зосереджуватись на головному та вибирати необхідне. Сьогоднішні педагоги уже фіксують у дітей такі розлади як швидку втомлюваність на заняттях, слабку здатність до концентрації уваги, невміння довго працювати з текстами та виділяти головне [4]. Тобто у дитини не в повній мірі розвинені аналітичні здібності, здатність до системного аналізу та фільтрації інформації. Така поверхневість дитини у роботі з інформацією може стати причиною зниження її інтелектуального рівня, що потягне за собою пониження її інформаційної безпеки. На думку П.С. Прибутька головними чинниками, що впливають на інформаційну безпеку особи, є її інтелектуальний рівень, спеціальна теоретична й практична підготовка, критичне мислення, моральне та духовне вдосконалення та гармонійний розвиток у суспільстві [5].

Виходячи з перерахованих чинників, можемо зробити висновок: що дитина є більш вразливою в інформаційному суспільстві ніж доросла особа із-за недостатнього інтелектуального рівня, майже відсутності спеціальної теоретичної та практичної підготовки, невисокого рівня здатності до критичного мислення та осмисленого споживання інформації і несформованої особистості з цільними й сталими моральними та духовними цінностями. При цьому дитина вимушена працювати з великими об'ємами інформації не маючи при цьому власного «інформаційного щита».

У сприйнятті будь-чого дитина керується не розумом і логікою, а емоціями. Емоційність сприйняття дитини значно перевищує емоційність у сприйнятті дорослого. Сучасні тенденції у мас-медіа заточені на підвищення емоції у продукті. Технічні та технологічні можливості

сьогодні дозволяють зробити це якісно. Тому картинки на екранах дуже яскраві. Чим більш емоційно забарвлений продукт, тим бажаніший він для дитини, і тим більший інформаційний вплив матиме на неї. Зважаючи на засилля на екранах насилля, жахів, відвертих сексуальних сцен, відкритої та прихованої пропаганди, у тому числі і пропаганди нетипових моделей поведінки й неприйнятних у суспільстві норм, існує реальна загроза існування негативних наслідків для фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, що деструктивно впливатиме на формування її особистості.

Розширюючи сферу сприйняття емоцій від статичного (друкованого) зображення до зображення, що ніби рухається навколо тебе, та від звуку із динаміка радіо до об'ємного звуку, який доповнює об'ємне зображення з тактильними відчуттями від крісла – можна повністю сконцентрувати увагу глядача та створити ефект присутності з повним відривом від дійсності. Сучасні 3D технології зображення та звуку створюють додаткові можливості для «занурення» у продукт, більш комплексного сприйняття на свідомому та підсвідомому рівнях. Такі технології будуть тільки удосконалюватись, а тому й ростиме небезпека від такого роду інформаційного впливу на дитину. Такий яскравий віртуальний світ буде більш привабливий для неї, ніж реальний. Це стане причиною фізичної залежності дитини від віртуального світу, відмежування від реальності, видозмінення її свідомості, що створить передумови для руйнування соціальних зав'язків у суспільстві. Як наслідок: погане фізичне самопочуття, психічні розлади, різного роду залежності та цілковита асоціалізація дитини.

Однією з важливих умов успішної соціалізації дитини є вміння спілкуватися. Спілкування – це насамперед обмін інформацією між людьми. У відкритому інформаційному суспільстві така навичка стає надзвичайно важливою. Завдяки розвитку технологій інтенсивність

комунікативних процесів значно збільшилась. Об'єднання усіх людей в єдину комунікативну мережу створила умови для можливості спілкування з будь-ким у будь-якому місці планети через відеотрансляцію. Таке опосередковане спілкування створює ефект присутності, аналогічне прямому спілкуванню. Проте зміщення комунікативної складової життя суспільства у соціальні мережі, які є надзвичайно популярними серед молоді, віддаляє людей один від одного. Відсутність безпосереднього спілкування серед дітей не дає можливості виховувати у їх середовищі культуру спілкування, а відтак формувати і закріплювати міжособистісні соціальні зв'язки.

Опосередковане спілкування через соціальні мережі також створює для дитини небезпеку стати жертвою злочину. Недостатність досвіду спілкування, природна довірливість дитини та відсутність можливості ідентифікувати віртуального співрозмовника чи спільноту підвищує віктимність дитини як в інформаційній сфері, так і в реальному житті. Незахищеність персональних даних дитини у соціальних мережах, які дитина викладає туди добровільно, становить загрозу не лише для дитини, але й для її оточення: близьких, друзів, родичів. Як наслідок – залучення дітей до протиправних дій, до членства в організаціях та сектах, пропаганда, зомбування та маніпулювання з їх свідомістю, заподіяння їм фізичної, морально-психологічної чи матеріальної шкоди через злочинну діяльність у соціальних спільнотах.

Підсумовуючи викладене щодо комунікативної складової у житті сучасного суспільства, хочеться звернути увагу на те, що навчаючи дитину розмовляти, ми багаторазово повторюємо слова, поправляємо неточності та виправляємо недоліки. Навчаючи її писати ми багаторазово тренуємо каліграфію та правила правопису. Новий же вид комунікації в соціальних мережах дитина вимушена пізнавати сама. Такий прорахунок у системі освіти є вкрай небезпечним як для дитини так і держави загалом. Як уже

зазначалось, спілкування є важливим елементом соціалізації особистості на будь-якому етапі та фактором її формування. Тому створення умов для безпечного спілкування та обміну інформацією в сучасних комунікаційних засобах є першочерговим завданням держави, а підвищення інформаційної грамотності дітей та вміння убезпечувати свій інформаційний простір – повинно стати основою інформаційної політики держави та інноваційних освітніх програм.

І наостанок. При аналізі глобальні викликів для людства в найближчій перспективі вчені Оксфордського університету дійшли висновку, що населенню планети найближчим часом поряд із природними техногенними катастрофами, які не залежать від дій людини такими як падіння метеориту, виверження вулкану, реальну загрозу можуть становити пандемії, ядерна війна, зміни клімату і розвиток штучного інтелекту й роботів. У звіті «Ризики глобальних катастроф» учені стверджують, що розвиток комп'ютерних технологій призведе до виникнення автономних груп штучного інтелекту, який буде незалежним від людини й сприймати останню як реального конкурента. При паралельному розвитку біотехнологій це може становити реальну загрозу людству у довготривалій перспективі стверджує Себастьян Фарквар, директор проекту «Глобальні пріоритети Оксфорду» [6]. Тому при розробленні систем убезпечення дітей від негативних інформаційних впливів сьогодні необхідно враховувати фактори ризику не лише на короткострокову перспективу, але й на довгострокову з врахуванням новітніх тенденцій розвитку технологій та наукових розрахунків викликів і загроз майбутнього.

Література

1. Masuda Y. The information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. – Wash., 1983. – 129 p.

2. Тоффлер Е. Третья волна / Е. Тоффлер // США – экономика, политика, идеология. – 1992. - № 11. – С. 4-18.

3. Брайант Д., Томпсон С. Основы воздействия СМИ. – М., К., 2004. – 424 с.

4. Николас Дж. Карр. Пустышка. Что интернет делает с нашими мозгами. (The Shallows: What the Internet is Doing to Our Brains). / Переводчик: Павел Миронов. — СПб.: BestBusinessBooks, 2012. — 256 с.— С. 13.

5. Прибутько П.С. Інформаційні впливи : роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах / П.С.Прибутько, І.Б.Лук'янець - К.: ПАЛИВОДА А. В., 2007. - 252 с. - С. 122

6. Be prepared: asteroids, robots and deadly viruses could kill millions [Електронний ресурс] : / The Telegraph // 28 April 2016 – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/science/2016/04/28/be-prepared-asteroids-robots-and-deadly-viruses-could-kill-milli/> – Назва з титул. екрана. – (Дата звернення: 29.04.2016).

-----***-----

*В. С. Цимбалюк,
д.ю.н., с.н.с., завідуючий науковим
відділом теорії та історії
інформаційного права
НДІП НАПрН України*

НАУКОВО-ОСВІТНЄ ПРАВО ЯК ОСНОВА РАНСФОРМАЦІЙ У СУСПІЛЬСТВІ ЗНАНЬ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У різних історичних культурах народів навчання (навчання) через освіту серед людей мало і має різні традиції, звичаї, правові форми їх відображення. Не є виключенням з цього і навчання в умовах так званого, сучасного Глобального інформаційного суспільства, яке має нині такий